

تریت و رشد

www.ketab.ir

سرشناسه: مطهری، مرتضی، ۱۲۹۸ - ۱۳۵۸.

عنوان و نام پدیدآور: تربیت و رشد اسلامی / مرتضی مطهری؛ [کاری از دبیرخانه بینش مطهر].

مشخصات نشر: تهران: بینش مطهر، ۱۴۰۰.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۴۸-۹۲-۸

وضعیت فهرست‌بندی: فیبا

موضوع: اسلام و آموزش و پرورش

موضوع: تربیت خانوادگی — جنبه‌های مذهبی — اسلام

شناسه افزوده: دبیرخانه طرح مطالعاتی بینش مطهر

رده‌بندی کنگره: BP۲۳۰/۱۸

رده‌بندی دیوئی: ۲۹۷/۴۸۳۷

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۰۸۸۷۰

www.ketab.ir

تربیت و رشد اسلامی

مؤلف: متفکر شهید استاد مرتضی مطهری رحمته الله علیه

ناشر: بینش مطهر چاپخانه: مرکز چاپ و نشر اسراء

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰ شمارگان: ۵۰۰ قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

* لطفاً نظرات ارزشمند خود را به دبیرخانه بینش مطهر یا به آدرس

hashemi4693@gmail.com ارسال نمایید.

* جهت راه‌اندازی طرح و هماهنگی امور مربوطه با دبیرخانه تماس حاصل فرمایید.

آدرس: تهران، خیابان دکتر شریعتی، نرسیده به میدان قدس، خیابان رضایی، خیابان جورابچی،

کوچه عابدی، بن‌بست اطلسی، پلاک ۹۰، مؤسسه فرهنگی بینش مطهر.

تلفن: ۰۲۱-۲۲۲۳۸۰۴۹ و ۰۲۱-۲۲۶۷۶۵۳۸ و ۰۲۱-۲۲۶۷۶۵۳۸

آدرس سایت: www.bineshemotahar.ir

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۱
------------	----

فصل اول: کلیات

درس اول: پرورش استعدادها.....	۱۷
کج سوالات انگیزشی و امتحانی.....	۱۷
تعریف تربیت.....	۱۸
رعایت حالات روحی.....	۲۰
نقش ترس در تربیت.....	۲۰
مناسبتین دوران برای شکوفاشدن روح.....	۲۶
پرورش جسم از نظر اسلام.....	۲۸
استعدادهای روحی انسان.....	۳۰
اسلام و هنر.....	۳۲
موسیقی و تعریف غنا.....	۳۲
نمونه‌هایی از تأثیر موسیقی بر عقل.....	۳۳
درس دوم: عادت.....	۳۵
کج سوالات انگیزشی و امتحانی.....	۳۵
نظریه‌های تربیت.....	۳۶
۱. عادت مبنای تربیت.....	۳۶
تمثیل مولوی.....	۳۷
۲. عصیان در مقابل عادت، لازمه تربیت.....	۳۸
نقد این نظریه.....	۴۰
عادت فعلی و انفعالی.....	۴۰
تفاوت تربیت و اخلاق.....	۴۵

فصل دوم: عوامل تربیت

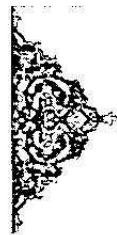
درس سوم: پیوند عبادات با برنامه‌های تربیتی.....	۴۷
کج سوالات انگیزشی و امتحانی.....	۴۷
۱- پرورش تعقل، تفکر و تعلم.....	۴۸
۲- تقوا و تزکیه.....	۴۸
۳- عبادت.....	۴۸
روح عبادت.....	۴۹
شکل عادت و برنامه‌های تربیتی.....	۴۹
عبادت و حقوق اجتماعی.....	۵۰

۵۰	 نماز و روزه قبله ایستادن
۵۲	 تمرین ضبط نفس
۵۳	 تمرین وقت شناسی
۵۳	 صلح جویی با مردم
۵۴	 اهمیت نیت
۵۵	 ارکان نیت
۵۶	 نقش نیت در عادت نشدن عبادت
۵۸	 درس چهارم: محبت، حس حقیقت جویی، مراقبه و محاسبه
۵۸	 که سؤالات انگیزشی و امتحانی
۵۹	 ۴- محبت
۶۰	 دو نوع محبت
۶۱	 تقدم مصلحت جمع بر مصلحت فرد
۶۲	 قصاص و رعایت مصلحت جامعه
۶۳	 معنای دقیق انسان دوستی
۶۴	 نیکی به کافر
۶۵	 رفتار عادلانه با کافر
۶۶	 امام صادق (ع) و مرد کافر
۶۷	 نیکی در مقابل بدی
۶۷	 مسئله «مؤلفه قلبیهم» و صبر در برابر بدی های مشرکان
۶۸	 تفسیر صحیح محبت
۶۹	 ۵- تقویت حس حقیقت جویی
۶۹	 تعصب حق و باطل
۷۰	 ۶- مراقبه و محاسبه
۷۳	 مشارطه، معاتبه، معاقبه
۷۵	 درس پنجم: تفکر، محبت اولیاء، ازدواج، جهاد
۷۵	 که سؤالات انگیزشی و امتحانی
۷۶	 ۷- عبادت فکری
۷۷	 انحاء تفکر
۷۷	 الف: تفکر در عالم خلقت
۷۷	 ج: تفکر درباره خود و کار خود
۷۹	 کلام اولیای دین درباره ثمرات تفکر و تدبیر در امور

۸۰	معنای تدبّر.....
۸۰	عادت به تفکر.....
۸۱	۸- مجالست و معاشرت با صالحان.....
۸۲	ضرورت انتخاب در دوست و معاشر.....
۸۳	ثمرات محبت و سرّ توجه به آن در اسلام.....
۸۴	زیارت «امین الله»، جلوه گاه محبت اولیاء.....
۸۵	ناپسندی روش بعضی فرق صوفیه.....
۸۷	اهمیت حفظ آبرو در اسلام.....
۸۷	نقش عوامل مختلف در اصلاح و تربیت انسان.....
۸۸	۹- ازدواج.....
۸۹	۱۰- جهاد.....
۸۹	داستان مثنوی.....
۹۱	پرسش و پاسخ.....
۹۵	درس ششم: اهمیت کار.....
۹۵	سؤالات انگیزشی و انتخابی.....
۹۶	۱۱- کار.....
۹۶	تقدس کار در اسلام.....
۹۸	چرایی ضرورت کار برای انسان.....
۹۸	کار و تمرکز قوّه خیال.....
۹۹	نقش کار در جلوگیری از گناه و طغیان.....
۱۰۱	بیکاری و گناه.....
۱۰۲	ضرورت استعدادیابی در انتخاب کار.....
۱۰۳	کار و آزمون خود.....
۱۰۳	کار و فکر منطقی.....
۱۰۴	تأثیر کار بر احساس انسان.....
۱۰۴	کار و احساس شخصیت.....
۱۰۵	بوعلی سینا و مرد کُنّاس.....
۱۰۶	توصیه رسول اکرم ﷺ.....
۱۰۷	کار از نظر ناصر خسرو.....
۱۰۷	کار از دیدگاه بزرگان.....
۱۰۸	لزوم همگامی کار و دانش.....

فصل سوم: رشد اسلامی نتیجه تربیت

۱۱۳.....	درس هفتم: رشد اسلامی (۱).....
۱۱۳.....	سؤالات انگیزشی و امتحانی.....
۱۱۴.....	تفاوت رشد با عقل و بلوغ.....
۱۱۶.....	تعریف و اقسام رشد.....
۱۱۶.....	تفاوت رشد در انسان و حیوان.....
۱۱۷.....	پیوند رشد با خودشناسی.....
۱۱۷.....	شرایط و ارکان رشد.....
۱۱۹.....	رشد اسلامی.....
۱۱۹.....	علائم رشد و بی‌رشدی.....
۱۱۹.....	الف: شناخت سرمایه‌های اسلامی.....
۱۲۱.....	ب: حفاظت از آثار دینی و ملی.....
۱۲۲.....	خاطره‌ای از استاد آشتیانی.....
۱۲۳.....	ج: ابنه تاریخی.....
۱۲۴.....	د: حفظ مقررات اسلامی.....
۱۲۴.....	ه: قدرشناسی نسبت به رجال و مقامات.....
۱۲۵.....	و: نشریات.....
۱۲۷.....	ز: چگونگی صرف مال.....
۱۳۷.....	درس هشتم: رشد اسلامی (۲).....
۱۳۷.....	سؤالات انگیزشی و امتحانی.....
۱۳۸.....	معنا و حقیقت شکر.....
۱۳۹.....	رشد از شرایط شکر.....
۱۳۹.....	شمول و گستره رشد.....
۱۴۰.....	رشد قوای درونی (قوای احساسی).....
۱۴۱.....	قدرت قوه لامسه در کورها.....
۱۴۳.....	پرورش قوای روحی (قوه حافظه).....
۱۴۵.....	پرورش قوه تفکر.....
۱۴۵.....	حدیث امام صادق (ع).....
۱۴۶.....	گوسفندواری و مدگرایی مردم.....
۱۴۷.....	شدت تلقین‌پذیری انسان.....
۱۴۷.....	علائم رشد عقلی.....

بسم الله الرحمن الرحيم

پس از حمد و تسبیح خدای تعالی، سلام و درود خویش را به روان پاک استاد شهید مرتضی مطهری نثار می‌داریم که با شعاع فروزان خود، مردگان را حیات بخشید و به ظلمت‌ها نور افشاند، معلم شهیدی که پس از گذشت چند دهه از شهادتشان آثار و مآثر باقیمانده از ایشان همچنان از طراوت و سحرندگی خاصی برخوردار بوده، جوابگوی مسائل و نیازهای فکری جامعه می‌باشد. از این رو ولی معظم فقیه آثار ایشان را به عنوان مبنای فکری نظام جمهوری اسلامی معرفی نموده است.

در طول سالیان پس از شهادت ایشان در تنظیم و چاپ آثار استاد، خصوصاً در سال‌های اول پس از شهادت استاد، زحمات زیادی صورت پذیرفته که جای تقدیر و تشکر دارد؛ اما با توجه به تجربه مستمر طرح مطالعاتی آثار شهید مطهری و بازخورد نظرات مخاطبین و اندیشه‌جویان، لزوم بازنگری در نحوه چینش مطالب استاد، مشهود می‌باشد؛ بنا به ضرورت فوق، دبیرخانه بینش مطهر به سفارش معاونت تعلیم و تربیت سازمان بسیج، اقدام به بازنگری و بازسازی آثار ایشان نموده است.

ویژگی‌های کتاب تربیت و رشد اسلامی

۱- مسئله تربیت از چنان اهمیت و جایگاهی برخوردار است که می‌توان آن را ماحصل کار همه انبیاء و اولیاء الهی دانست. تربیت به تعبیر شهید مطهری ساختن افراد

و انسان‌هاست، مکتبی که می‌خواهد در مردم طرح‌های خاص اخلاقی، اقتصادی و سیاسی را پیاده کند زمانی موفق به انجام و به ثمر رساندن آن طرح‌ها و اهداف می‌شوند که افراد آموزش‌های لازم را دیده و طوری پرورش پیدا کنند که شایستگی اجرا و پیاده‌سازی اهداف بلند انبیاء و اولیای الهی را بیابند. نکته دیگر آنکه در مکتب اسلام هم اصالت فرد محفوظ است و هم اصالت اجتماع، پس هم باید برنامه‌ای برای ساختن فرد وجود داشته باشد و هم برای رشد اجتماعی، طرحی ارائه شده باشد. با همین رویکرد کتاب تربیت و رشد اسلامی در چهار حیطه کلیات تربیت، عوامل تربیت، نتیجه تربیت که رشد اسلامی است و مدیریت و رهبری تحقق تربیت، تنظیم شده است.

۲- کتاب «تربیت و رشد اسلامی» با شاکله‌ای جدید و کاملاً متفاوت از کتاب تعلیم و تربیت در اسلام انتشارات صدرا، با نظم و ترتیب منطقی در عین برطرف نمودن گسیختگی مطالب، ساختار منظمی از مباحث استاد را تقدیم نموده است. در «کتاب تعلیم و تربیت در اسلام» دو مجموعه سخنرانی یکی در جمع دبیران تعلیمات دینی و دیگری در انجمن اسلامی پزشکان کنار هم قرار گرفته است. علاوه بر اینکه بعضی از سخنرانی‌ها موجود نبوده، سخنرانی‌های موجود، در بسیاری موارد نامرتب، تکراری و غیرهدفمند می‌باشد. در کتاب «تربیت و رشد اسلامی» موارد تکراری مربوط به جایگاه و تاریخچه عقل و تربیت عقلانی انسان و همچنین مباحث اخلاق، از کتاب، خارج و به کتاب‌های «عقل و علم» و «اخلاق اسلامی» منتقل شده. سخنرانی‌های منتشرنشده در خصوص مسئله عادت و رشد اسلامی به همراه مباحث مدیریت و رهبری در قسمت مربوطه قرار داده شده است.

فصل اول این کتاب به کلیات تربیت می‌پردازد، طلعه آن بخش (با توجه به اینکه شهید مطهری تربیت را پرورش استعدادها می‌داند) مبحث پرورش استعدادها می‌باشد. دومین مبحث با عنوان مسئله عادت به تأثیر و نقش عادت در تربیت پرداخته شده است، سپس در کلیات تربیت به تفاوت تربیت و اخلاق توجه می‌شود.

در فصل دوم به عوامل تربیت از جمله پرورش عقل، تزکیه نفس، عبادت، محبت، تفکر، ازدواج، جهاد و کار اشاره شده است.

فصل سوم این کتاب به رشد اسلامی (که نتیجه تربیت می‌باشد) اختصاص یافته است که خصوصاً تربیت انسان برای رشد اسلامی جامعه و پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی و حضور اثرگذار در صحنه‌های اجتماعی در نظر گرفته شده است. بدین

منظور مباحث رشد اسلامی شامل چهار جلسه سخنرانی منتشر نشده به همراه سخنرانی رشد در کتاب امدادهای غیبی انتشارات صدرا در این فصل گنجانده شده است.

چهارمین فصل کتاب به دو مبحث مدیریت و رهبری در اسلام و رهبری نسل جوان پرداخته شده است.

* در ویرایش جدید این کتاب ضمن رفع برخی ایرادات ویرایشی و اصلاح عنوان‌ها به تلفیق مطالب مشابه و حذف مباحثی که با سایر کتب طرح همپوشانی داشتند، پرداخته‌ایم.

امیدواریم با این تغییرات توانسته باشیم اندیشه‌جویان را در راستای دستیابی به نظام فکری منسجم براساس آثار استاد شهید مطهری یاری کرده باشیم.

۳- مباحث این کتاب غیر از سخنرانی‌های منتشر نشده، در کتب تعلیم و تربیت در اسلام، امدادهای غیبی، ده گفتار، حکمت‌ها و اندرزها و یادداشت‌های استاد موجود می‌باشد.

۴- به منظور استفاده هرچه بیشتر اندیشه‌جویان مطالب به صورت درسی ارائه شده و در ابتدای هر درس سؤال‌های اصلی و انگیزشی آن آورده شده است.

۵- آن قسمت از یادداشت‌های استاد که مطالب جدیدی علاوه بر مطالب کتاب داشته در پاورقی قسمت مربوطه آورده و با عنوان «یادداشت استاد» متمایز شده است. همچنین از دیگر آثار استاد شهید چنانچه مطالبی جدید و مرتبط با موضوع بحث یافت شده، با عنوان «مطلب تکمیلی» در پاورقی آورده شده است.

۶- با توجه به اینکه شهید مطهری بسیاری از سخنرانی‌ها و نوشته‌های خویش را در مقاطع زمانی مختلف و در مکان‌های متفاوت ایراد و نوشته است، لذا طبیعی است که بعضی از مطالب تکرار شود. برای جلوگیری از ملالت مخاطب از مطالعه مطالب تکراری، در صورت امکان و عدم انقطاع مطالب تکرار شده را حذف و یا به پاورقی منتقل کرده‌ایم که مطالعه آن قسمت می‌تواند برای مرور مطالب مفید واقع شود.

۷- برای استفاده بیشتر از این کتاب و همچنین به منظور تدریس سرگروه، مربی و اساتید محترم، درسمانه این کتاب شامل ضرورت بحث، خلاصه و چکیده مبحث، نکات تکمیلی، منابع جهت مطالعه بیشتر، نمودار درختی، ارائه آثار هنری و نقد آن و... تهیه شده است که مطالعه آن برای مدرسین ضروری است.

۸- چرایی و چگونگی سیر مطالعاتی برنامه‌ریزی شده در چهار سطح، در کتاب بینش مطهر توضیح داده شده است. اندیشه‌جویان سیر مطالعاتی آسان به مشکل بینش مطهر،

لازم است در ابتدا چگونگی مواجهه با آثار استاد شهید مطهری را از کتاب بینش مطهر، مطالعه نمایند.

۹- مطالعه، مباحثه و تدریس این کتاب برای چهار هفته در نظر گرفته شده است.

مطالعه مطالب تکمیلی در پاورقی الزامی است	۴۰ صفحه	از ابتدا تا درس سوم	هفته اول
	۵۰ صفحه	درس چهارم تا ششم	هفته دوم
	۴۰ صفحه	هفتم تا نهم	هفته سوم
	۵۴ صفحه	دهم تا دوازدهم	هفته چهارم

۱۰- ترتیب کتاب‌های آثار شهید مطهری در چهار سطح طراحی شده و مرحله‌بندی آنها در سیر مطالعاتی آسان به مشکل با رویکرد موضوعی و همچنین جایگاه این کتاب در این برنامه به شرح زیر می‌باشد:

سطوح چهارگانه سیر مطالعاتی بینش مطهر (۴ سطح در ۱۱ مرحله)

سطح یک	سطح دو	سطح سه	سطح چهار
مرحله اول	مرحله اول	مرحله اول	مرحله اول
۱. بینش مطهر	۱۳. تربیت و رشد اسلامی	۲۲. اسلام و ملی‌گرایی	۳۱. نهجی به نهج البلاغه
۲. آزادی انسان	۱۴. عقل و علم	۲۳. بیداری اسلامی	۳۲. معرفت‌شناسی
۳. آزادی بندگی، هدف زندگی	۱۵. اخلاق اسلامی	۲۴. ولایت فقیه و روحانیت	۳۳. علم اخلاق
۴. خدا در زندگی انسان (به ضمیمه آزادی و بردگی در اسلام)	۱۶. عدالت	۲۵. احیای تفکر دینی و علل دین‌گریزی	۳۴. عرفان اسلامی
مرحله دوم	مرحله دوم	مرحله دوم	مرحله دوم
۵. سیره نبوی	۱۷. حقوق زن و مرد در اسلام، جلد اول (مبانی)	۲۶. اسلام و توسعه	۳۵. خداشناسی
۶. تبلیغ	۱۸. حقوق زن و مرد در اسلام، جلد دوم	۲۷. پایان پیامبری	۳۶. عدل و قدر
۷. مسئله نفاق	۱۹. حقوق زن و مرد در اسلام، جلد سوم	۲۸. انسان‌شناسی	۳۷. جامعه‌شناسی و تاریخ
۸. سیره امیرالمؤمنین (علیه السلام)	۲۰. حقوق زن و مرد در اسلام، جلد چهارم (اخلاق جنسیتی)	۲۹. فطرت انسان	۳۸. پیامبرشناسی
مرحله سوم	مرحله سوم	مرحله سوم	مرحله سوم
۹. نهضت حسینی	۲۱. حقوق زن و مرد در اسلام، جلد پنجم (حجاب)	۳۰. کمال انسان و انسان کامل	۳۹. امام‌شناسی
۱۰. امر به معروف و نهی از منکر			
۱۱. سیره معصومین (علیهم السلام)			
۱۲. مهدویت			۴۰. رستاخیز

کتاب ضامنه (۱- اقتصاد اسلامی ۲- تاریخ عقاید اقتصادی ۳- کتب مباحث فلسفی)

* مفاد کلیه مباحث تفسیری استاد در کتب بینش و رفتار قرآنی توسط انتشارات بینش مطهر به چاپ رسیده است.